

การเสริมพลังของผู้หญิง ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประเทศไทย

Women Empowerment in Politic Participation in Thailand

ฉวีลวดี บุรีกุล*

รัชวดี แสงหะหมัด**

บทคัดย่อ

องค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของหลักธรรมาภิบาล คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมุ่งเน้นที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่นอกเหนือจากการเลือกตั้ง การเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงได้รับการจำกัดในหลายๆ ประเทศ เช่นเดียวกับประเทศไทย ที่ผู้หญิงไม่ค่อยมีโอกาสมากนัก ในการเข้ามาเป็นตัวแทนในฐานะผู้นำต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำทางการเมือง หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน หรือสถาบันการศึกษา แม้ว่า ผู้หญิงเหล่านั้น จะมีความสามารถเพียงพอและสามารถเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงได้ รวมถึงมีสิทธิอย่างเท่าเทียมในการเข้าร่วมในการบริหารจัดการที่เป็นประชาธิปไตย เพียงแต่โอกาสนั้นได้ถูกจำกัด

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาจากอุปสรรคและบทเรียนจากต่างประเทศ เช่น อินเดีย อินโดนีเซีย เพื่อหาแนวทางในการเสริมพลังให้กับหญิงไทย ในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานั้นมาจากการสำรวจวรรณกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำพรรคการเมือง ข้าราชการ ผู้นำชุมชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) นอกจากนี้ยังมีการระดมความคิดเห็นโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในสี่พื้นที่ของประเทศไทย และสุดท้ายมีการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อเสริมพลังให้กับผู้หญิงไทยในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง ประกอบด้วย การเสริมสร้างคุณลักษณะที่สำคัญ เช่น ภาวะผู้นำ และการมี

* ผู้อำนวยการ สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า (ดร.)

** นักวิชาการ สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

จิตอาสาทำงานเพื่อสังคม นอกจากนี้ สังคมและครอบครัวควรให้การสนับสนุนและพร้อมที่จะให้โอกาสผู้หญิงได้แสดงศักยภาพในทางการเมือง รวมถึงประเทศไทยควรมีนโยบายและกฎหมายทั้งจากรัฐและพรรคการเมืองที่สนับสนุนให้ผู้หญิงมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น โดยในการศึกษานี้ได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์และรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมพลังให้กับผู้หญิงในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีทั้งหมด 3 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพและการสร้างภาวะผู้นำ ยุทธศาสตร์การสร้างกลไกเสริมบทบาทของผู้หญิงและการขับเคลื่อนกลไก และยุทธศาสตร์การสื่อสารความสำเร็จและการสร้างเครือข่าย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเสริมพลังให้กับผู้หญิง หลักธรรมาภิบาล

Abstract

One significant principle of Good Governance is public participation which also emphasizes on accessible opportunity to participate in politics that moves beyond election. Women's leadership and political participation are restricted in many countries. In Thailand women are underrepresented as the proportion of women voters are more than men, as well as in leading positions especially in politics, in the civil service, the private sector or academia. Although they have abilities as leaders and agents of change, and their right to participate equally in democratic governance, but their opportunity is still limited.

This study aims to study the factors affecting the women participation in politics in Thailand. The obstacles and best practices in many countries such as India, Indonesia are also included as well as finding the recommendations for empowering Thai women to be able to participate in politics. Data are gathered from literatures, in depth interviews of many people related, such as high ranked politicians, officials, community leaders and NGOs in both Thailand and foreign countries. Focus interviews and participatory workshops in various parts of Thailand are organized to gather data. Finally, the strategies for empowering Thai Women in Politics are developed as significant mechanisms for achievement. The result found that the factors affecting women's participation are to enhance their own characteristic, for instance; the leadership. The factors which influence women's political participation consist of to enhance their leadership and social responsibility for their community. Besides, the family and society should support and willing to give the opportunity to express their political potential. Thai government should have the law and policy to back up the role of women's political participation.

This research study present strategic plan and training package to bringing force to urge the women to participate in politics. The 3 strategics include Potential development and building leadership its implementation, How to create the strategic to support the role for women and its implementation and the strategic for communicating the success stories and network building.

Key word: Political participation, women empowerment, good governance

บทนำ

การมีส่วนร่วม นับว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของหลักธรรมาภิบาล โดยการมีส่วนร่วมในที่นี้หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจในประเด็นปัญหาสาธารณะได้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2556) โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ไม่เพียงแต่ร่วมในการรับรู้และเสนอความคิดเห็นเท่านั้น ยังหมายรวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การลงสมัครรับเลือกตั้งเสียเอง นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงก็เป็นอีกประเด็นที่หลายประเทศกล่าวถึง ดังจะเห็นได้จากอัตราส่วนของผู้หญิงที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองของประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทย ยังมีสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนของประชากรหญิงชายทั้งหมด (Inter-Parliamentary Council, 2013)

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมปัจจัยแวดล้อมหลายประการที่ทำให้ผู้หญิงไม่ก้าวเข้ามาสู่เส้นทางการเมือง มีทั้งปัจจัยภายในของตัวผู้หญิงเอง เช่น ความพร้อม ความสามารถ และปัจจัยภายนอก เช่น

ประเพณี วัฒนธรรม และลักษณะทางสังคม (สุธีรา วิจิตรานนท์ และเมทินี พงษ์เวช, 2546) ด้วยเหตุนี้เอง บทความนี้จึงเป็นการศึกษาปัจจัยอุปสรรคและปัจจัยส่งเสริมต่างๆ รวมถึงจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนา ผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการตัดสินใจ (The National Action Planning for Women’s Leadership and Participation in Politics and Decision Making)¹ โดยใช้กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นในเวทีต่างๆ ได้แก่ เชียงราย นครศรีธรรมราช อุตรธานีและชัยนาท และรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาเป็นร่างแผนปฏิบัติการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมือง

นอกจากนำเสนอแผนปฏิบัติการแล้ว การศึกษารังนี้ยังได้พัฒนาและออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรม (Model) เพื่อการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงทางการเมืองและการตัดสินใจที่สอดคล้องกับบริบทการเมืองการปกครองและสังคมของประเทศไทยในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งมีความยืดหยุ่นและสามารถได้ข้อมูลความจำเป็นในการฝึกอบรมและพัฒนา (Training and Self Developing Needs) โดยคาดหวัง

¹ การศึกษาภายใต้โครงการการเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้หญิงและการวางแผนและจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติหญิงชาย (Promoting Women’s Empowerment in Thailand through Women’s Leadership and Gender Responsive Planning and Budgeting) โดยการสนับสนุนจากองค์การเพื่อการพัฒนาความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ (UN Women) และภาคีเครือข่ายอันประกอบด้วย สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และคณะกรรมการการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุและคนพิการ วุฒิสภา

ว่าจะมีการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้และสามารถเพิ่มสัดส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตัดสินใจของผู้หญิงในระดับต่างๆ ให้มากขึ้น บนพื้นฐานของการพัฒนา ทั้งจำนวน คุณภาพและควมมีจริยธรรมของการเป็นผู้นำทางการเมืองและนักบริหารต่อไป

ปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย การรวมกลุ่มการเมือง การสร้างเครือข่าย การศึกษาหาความรู้ ความพร้อมในการช่วยเหลือชาวบ้าน และการเข้าถึงกลุ่มทางสังคม (พรเพ็ญ เพชรสุคติ และอลงกรณ์ คุตระกุล, 2549: 165-166) ในขณะที่ สมสุดา ผู้พัฒนา และ จุฬารัตน์ วัฒนะ (2556) พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ปัจจัยส่วนตัวของสตรีเอง ประกอบด้วย ระดับการศึกษา และการมีทุนทรัพย์ ซึ่งส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างมาก รวมถึง ปัจจัยครอบครัวด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ มีการศึกษาของต่างประเทศ (Oliver H. Woshinsky, 1995: 106-121) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย

1) ปัจจัยทางกรรมพันธุ์ เป็นปัจจัยที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เช่น รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณ ความฉลาด ปฏิภาณไหวพริบ เป็นต้น พบว่า ผู้ทำงานการเมืองที่มีปัจจัยเหล่านี้ จะมีต้นทุนการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีปัจจัยด้านนี้น้อย

2) ปัจจัยทางสังคม เป็นปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เช่น เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม สถานภาพสมรส เป็นต้น พบว่า ผู้มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้ม

มีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้มีระดับการศึกษาต่ำชายที่สมรสแล้วมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าสตรีที่สมรสแล้ว

3) ปัจจัยด้านทักษะการสร้างความสัมพันธ์ ความรู้ทางการเมือง และความเกี่ยวพันในสังคม จากปัจจัยทางกรรมพันธุ์และปัจจัยทางสังคมส่งผลเชิงบวกต่อปัจจัยทักษะการสร้างสัมพันธ์ ความรู้ทางการเมือง และความเกี่ยวพันในสังคม โดยพบว่า สตรีที่มีปัจจัยด้านนี้มากย่อมมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองสูง

4) ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเมือง เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองของรัฐ เช่น การกำหนดวิธีการเลือกตั้ง การกำหนดกติกาการเลือกตั้งความเข้มแข็งของพรรคการเมือง โดยถ้ากติกาการเลือกตั้งไม่ยุ่งยาก การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็มีมาก

5) ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นตนเอง และการเห็นคุณค่าในตน ซึ่งพบว่าปัจจัยทั้งสองนี้ เป็นผลมาจากปัจจัยทางกรรมพันธุ์ ปัจจัยทางสังคม ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ ความรู้ทางการเมือง และความเกี่ยวพันในสังคม สตรีที่มีความเชื่อมั่นตนเองและเห็นคุณค่าในตน ประกอบกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเมือง สตรีย่อมมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ซึ่งย่อมส่งผลให้มีอิทธิพลทางการเมืองสูงตามไปด้วย

เช่นเดียวกับ Farzana Bari (2005) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “Women’s Political Participation: Issues and Challenges” พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี มีดังนี้

1) ปัจจัยด้านอุดมการณ์ สังคมที่มีอุดมการณ์ว่าชายเป็นใหญ่ สตรีจะมีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย เพราะสตรีจะถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ทำหน้าที่การเป็นแม่ และภรรยา ส่วนกิจการการเมืองซึ่งเป็นเรื่องนอกบ้านควรเป็นภารกิจของผู้ชายมากกว่า

2) ปัจจัยการเมือง สังคมที่ทำให้ค่านิยมเป็นการเมืองในระบบ หรือการเมืองในเชิงสถาบันการเมือง ซึ่งสตรีจะมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างน้อย ตรงกันข้ามหากสังคมโดยยอมรับว่าการเมืองมีทั้งในระบบ และนอกระบบ หรือแบบธรรมชาติ สตรีจะมีโอกาสเข้าร่วมการเมืองค่อนข้างสูง โดยพบว่า สังคมใดมีระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยสูง สตรีก็มีโอกาสเข้าร่วมทางการเมืองสูงตามไปด้วยเช่นกัน

3) ปัจจัยทางสังคม-วัฒนธรรม ความเชื่ออย่างมั่นคงของคนในสังคมจนกลายเป็นวัฒนธรรมความเชื่อของสังคมย่อมมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี สังคมที่ให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว โอกาสที่สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ย่อมมีน้อย สตรีที่มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็แตกต่างกันด้วย บทบาทสตรีที่ต้องรับผิดชอบงานในครอบครัว และดูแลบุตรเป็นปัจจัยทางสังคมที่ทำให้สตรีไม่มีเวลาพอที่จะทำงานด้านการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีจึงน้อยกว่าผู้ชาย

4) ปัจจัยเศรษฐกิจ การทำงานภาคการเมืองจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายสูง หากสตรีไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอ โอกาสที่สตรีจะมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ย่อมมีน้อยตามไปด้วย

5) ปัจจัยภูมิหลังทางสังคมและทางการเมือง หมายถึงสตรีที่ไม่ได้ทำงานภาคสังคม หรือไม่ได้แสดงบทบาทพัฒนาชุมชนให้ชาวบ้านในชุมชนนั้นเห็นผลงาน หรือเห็นความสามารถของตน ย่อมมีภูมิหลังทางสังคมและการเมืองต่ำ การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ย่อมมีน้อยในทางกลับกัน หากสตรีที่มีทักษะทางการเมือง มีทุนทรัพย์ มีการศึกษา ได้รับการฝึกฝนอบรมและสามารถเข้าถึงข้อมูลปัจจุบันทันเหตุการณ์ สตรีนั้นย่อมมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงเช่นกัน

นอกจากปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วม ยังมีการศึกษาถึงอุปสรรคที่มาขัดขวางการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง โดยจากการศึกษาของ ทิชา

ณ นคร และคณะ (2545) พบว่า อุปสรรคเหล่านั้นได้แก่

1. ผู้กำหนดนโยบายส่วนใหญ่มักไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง ทำให้ไม่มีการผลักดันอย่างจริงจัง
2. ความไม่เชื่อมั่นต่อพรรคการเมืองที่ให้การสนับสนุน
3. การขาดความพร้อมและความมั่นใจของผู้หญิง
4. การเมืองมีการแข่งขันสูง ใช้เงินจำนวนมาก นำมาซึ่งการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม
5. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่เชื่อมั่นในตัวผู้สมัครที่เป็นผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาธิปไตยในระบบตัวแทน
6. ปัญหาเชิงโครงสร้าง ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมที่ชายเป็นใหญ่ ส่งผลต่อทัศนคติที่มีกับผู้หญิงว่าต้องอยู่ในฐานะแม่บ้านและไม่ควรเป็นผู้นำ

สถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงในต่างประเทศ

หลังจากที่ได้ศึกษาสถานการณ์การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในประเทศกรณีศึกษา ประกอบด้วย ประเทศอินเดีย และประเทศอินโดนีเซีย นั้น ซึ่งเป็นประเทศที่มีการใช้ระบบโควตาเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง รวมถึงมีการบังคับใช้ตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่สนับสนุนให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางการเมือง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงปัจจัยพื้นฐานของตัวผู้หญิงเองประกอบด้วย เช่น ครอบครั้ว การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ส่วนหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาทผู้หญิง เช่น องค์การพัฒนาเอกชน พรรคการเมือง กลุ่ม/องค์กรกดดัน สถาบันฝึกอบรมกลาง และหน่วยงานอิสระ ซึ่งจากการศึกษา มีข้อค้นพบดังนี้

1) ปัจจัยด้านข้อบังคับทางกฎหมาย ได้แก่ การระบุไว้เป็นข้อบังคับในรัฐธรรมนูญ เช่น **ประเทศอินเดีย** ที่มีการประกาศใช้บทบัญญัติพิเศษสำหรับวรรณะที่ด้อยโอกาสในรัฐธรรมนูญเพื่อให้โอกาสแก่ชนชั้นวรรณะและชนเผ่าได้เข้าสู่สภาได้ ในปี ค.ศ.1992 อินเดียได้แก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่ 73 และได้คืนสิทธิในการปกครองตนเองของสภาหมู่บ้าน โดยประธานกรรมการจะมีที่มาแบบสัดส่วนและจะต้องมีการสำรองที่นั่งไว้เป็นสัดส่วน 1 ใน 3 สำหรับผู้หญิงในแต่ละสภาหมู่บ้าน รวมถึงมีการสำรองที่นั่งสำหรับตำแหน่งประธานกรรมการของ panchayat และตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 อินเดียมีระบบโควตาตำแหน่งสำหรับผู้หญิงในหน่วยท้องถิ่นซึ่งปกครองตนเอง (panchayats) ด้วย

ในขณะที่ **ประเทศอินโดนีเซีย** ก็พบว่ามีการประกาศไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นกัน โดยในรัฐธรรมนูญปี ค.ศ.1945 ได้มีการรับรองความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย ซึ่งระบุในกฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่ 02/2011 ว่าจะต้องมีผู้หญิงอย่างน้อย 30% ที่ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง และในกฎหมายการเลือกตั้ง ฉบับที่ 10/2008 ระบุว่าต้องมีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นผู้หญิงอย่างน้อย 30% ของผู้สมัครทั้งหมด หลังจากนั้นในปี 2009 ได้มีการแก้ไขสาระสำคัญในการเลือกตั้ง โดยใช้ระบบ Zipper ขึ้นมาแทน ซึ่งเป็นระบบที่ระบุให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง 3 คน ต้องมีผู้หญิงอย่างน้อย 1 คน) (Sita Aripurnami [สัมภาษณ์], 14 กันยายน 2554)

2) ปัจจัยด้านการมีหน่วยงานหรือสถาบันที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาทของผู้หญิงโดยตรง เช่น **ประเทศอินเดีย** มีองค์กรพัฒนาเอกชน ชื่อว่า All India Women's Conference (AIWC) ที่ทำหน้าที่ในการเสริมสร้างอาชีพให้กับผู้หญิง มีพรรคการเมือง เช่น พรรค Bharatiya Janata Party (BJP) ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ชักนำ สอนงาน และส่งเสริมการเป็นตัวแทนให้กับผู้หญิง และหน่วยงานอิสระ ได้แก่

คณะกรรมการเสริมสร้างพลังสตรี และคณะกรรมการสตรีแห่งชาติ (National Commission for Women: NCW) ที่ทำหน้าที่สำคัญอย่างการติดตามการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงอีกด้วย

สำหรับ **ประเทศอินโดนีเซีย** มีองค์กรที่ทำหน้าที่เคลื่อนไหวเพื่อรณรงค์ให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย โดยที่ประเทศนี้ ทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และหน่วยงาน NGOs จะทำงานประสานกันทุกหน่วยเพื่อให้เกิดแรงผลักดันมากขึ้น หน่วยงานเหล่านี้ได้แก่ ANSIPOL, Women Research Institute (WRI), Language Studies Indonesia (LSI) และองค์กรด้านวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้สามารถเป็นปากเป็นเสียงให้ผู้หญิงต่อพรรคการเมืองได้อีกทางหนึ่ง

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เน้นการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงทางการเมืองและการตัดสินใจ โดยวิธีการวิจัยนั้นประกอบด้วย การสังเคราะห์งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การระดมความคิดเห็น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม และการรับฟังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

สำหรับการระดมความคิดเห็นโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จัดระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง สิงหาคม 2556 โดยกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ศึกษาได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลากภาคละหนึ่งจังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย (ตัวแทนภาคเหนือ) จังหวัดอุดรธานี (ตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จังหวัดนครศรีธรรมราช (ตัวแทนภาคใต้) และจังหวัดชัยนาท (ตัวแทนภาคกลาง) ซึ่งกลุ่มเป้าหมายจะเป็น

ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อยกระดับความเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการตัดสินใจของผู้หญิง จังหวัดละ 40-70 คน ส่วนการรับฟังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจัดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ นักวิชาการ ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการกิจการสตรีและครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และองค์กรสตรี เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ 1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงออกถึงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน 2. เพื่อเป็นแนวทางในการผลักดันแผนพัฒนาศักยภาพและภาวะผู้นำของผู้หญิง และ 3. เพื่อให้ผู้หญิงมีการพัฒนาศักยภาพและมีบทบาทในด้านการตัดสินใจมากขึ้น ทั้งนี้ มีกติกากำหนดการเข้าร่วมที่เน้นความเท่าเทียมกันในการเสนอความคิดเห็น และเทคนิคอื่นๆ เช่น การใช้บัตรคำ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ทำให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้ ในวิธีแสวงหาคำตอบ ร่วมกันทำให้เกิดการทำความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการทำงานและระดมความคิดเห็นผ่านการทำงานในวิถีแบบประชาธิปไตย

ผลการศึกษา

บทความนี้ขอนำเสนอผลทั้งหมด 5 ส่วน คือ ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลจากการระดมความคิดเห็นโดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ แผนยุทธศาสตร์และร่างแผนปฏิบัติการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการตัดสินใจ และหลักสูตรการพัฒนาผู้หญิงเพื่อยกระดับความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตัดสินใจรายละเอียดดังนี้

1. ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการสัมภาษณ์ผู้นำพรรคการเมือง และประธานวุฒิสภา เกี่ยวกับความจำเป็นที่ผู้หญิงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองและการตัดสินใจ คือแรงผลักดันจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ปัจจุบันมีการเปิดกว้างด้านความคิด ความเชื่อและการยอมรับเรื่องของความเท่าเทียมกันมากขึ้น ทำให้คนไทยยอมรับการมีผู้นำทางความคิดเป็นผู้หญิง ประกอบกับแนวคิดความเป็นตัวแทนตามระบอบประชาธิปไตยที่ควรจะต้องสอดคล้องกับสัดส่วนของประชากร เมื่อมีประชากรหญิงมากกว่าผู้ชาย ตัวแทนจากผู้หญิงที่จะเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายและการพัฒนา ก็ควรจะมีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ด้วยคุณลักษณะของความเป็นผู้หญิงที่มีความละเอียดอ่อน ประณีประนอมเป็นข้อเด่น เป็นส่วนส่งเสริมให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นผู้กำหนดบทบาทและแสดงศักยภาพได้ดี อย่างไรก็ตาม การที่ผู้หญิงจะสามารถเข้ามามีบทบาททางการเมืองและการตัดสินใจได้นั้นผู้หญิงควรมีความเข้าใจเรื่องการเมืองเป็นสำคัญ ตามมาด้วยความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพของนักการเมือง มีมุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหา และหากมีประสบการณ์ในการทำงาน หรือมีความเชี่ยวชาญด้านหนึ่งด้านใดที่ชำนาญการโดยเฉพาะ ก็จะเป็นส่วนหนุนเสริมและสร้างโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองและการตัดสินใจได้โดยง่าย

2. ผลจากการระดมความคิดเห็นโดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Workshop Method)

ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นผ่านกระบวนการต่างๆ และหลังจากที่รวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูล สามารถแบ่งได้ 3 ประเด็น ดังนี้

2.1 ประโยชน์ของการที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ผู้หญิงมีคุณสมบัติเหมาะสมใน

การบริหาร อาทิ มีความละเอียดรอบคอบและไม่นิยมใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา มีความอ่อนโยน ซื่อตรง มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบ มีมุมมองที่แตกต่าง หลากหลาย และมีความเข้าใจต่อบุคคลทุกประเภท ทุกวัย เป็นต้น จะช่วยให้การทำงานและการประสานงาน มีความราบรื่น การตัดสินใจมีคุณภาพ ลดการทุจริตคอร์รัปชัน และสามารถเข้าถึงชุมชนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ จำนวนประชากรผู้หญิงมีมากขึ้นจึงสมควรที่จะมีตัวแทนในฝ่ายบริหารที่เป็นผู้หญิงอยู่ด้วย เพื่อให้เกิดความสมดุล และเสมอภาคกันในการบริหาร และที่สำคัญ การที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจะสามารถทำให้สังคมไทยได้รับการยอมรับจากนานาประเทศมากยิ่งขึ้น

2.2 อุปสรรคของการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้หญิง
ได้แก่ ผู้หญิงมีทัศนคติในเชิงลบต่อการเมือง ค่านิยมและความเชื่อของสังคม ในยุคสมัยก่อนที่ยังส่งผลต่อความคิด และพฤติกรรมบางอย่างของผู้หญิง เช่น “ผู้หญิงควรเป็นช้างเท้าหลัง” ขาดศักยภาพ ความมั่นใจ ขาดเวลา เงิน โอกาส และแรงสนับสนุนทั้งจากครอบครัวและพรรคพวก เนื่องจากมีภาระหน้าที่ดูแลครอบครัว

2.3 ปัจจัยและมาตรการที่ส่งเสริมให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองและการตัดสินใจ ได้แก่ การสร้างเสริมคุณลักษณะที่สำคัญ เช่น ภาวะผู้นำ การมีจิตอาสาในการทำงานเพื่อสังคม เพื่อสร้างเสริมศักยภาพให้กับผู้หญิง การที่รัฐมีนโยบายให้การสนับสนุนให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองและการตัดสินใจ การมีกฎหมายและนโยบายรองรับให้ผู้หญิงมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น การสนับสนุนของพรรคการเมือง ครอบครัวและความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ (ส่วนบุคคล) และการเปิดโอกาสของสังคม

3. ผลจากการรับฟังความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการรับฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ชำนาญการและมีประสบการณ์ในการทำงานด้านผู้หญิงทั้งในภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคการเมืองตามกรอบประเด็น 3 ประเด็น ดังนี้

3.1 แนวทางการเสริมพลังผู้หญิงเข้าสู่การเป็นตัวแทนทางการเมืองหรือตำแหน่งสำคัญทางการเมือง
ผู้เข้าร่วมมีข้อคิดเห็นใน 4 แนวทาง คือ แนวทางด้านสังคมและวัฒนธรรมคือต้องปรับทัศนคติของผู้หญิงให้มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง และปรับทัศนคติของสังคมให้ยอมรับความสามารถของผู้หญิง แนวทางที่สอง คือการปรับปรุงนโยบายและกฎหมายเพื่อให้รองรับต่อการเป็นตัวแทนทางการเมืองของผู้หญิง แนวทางที่สาม คือส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้หญิงสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองและส่งเสริมให้พรรคการเมืองมีนโยบายส่งเสริมนักการเมืองผู้หญิงเพิ่มมากขึ้น แนวทางสุดท้ายตามข้อเสนอ คือต้องมีการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงให้พร้อมสำหรับการเป็นตัวแทนทางการเมือง

3.2 หน่วยงานและผู้มีบทบาทในการเสริมพลังให้ผู้หญิงเข้าสู่การเมือง พบว่ามีหลายองค์กรด้วยกัน อาทิ สมาชิกรัฐสภา องค์กรสตรีต่างๆ พรรคการเมือง ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นล้วนมีบทบาทสำคัญที่จะสามารถช่วยเสริมพลังให้แก่ผู้หญิงได้

3.3 เป้าหมายสำหรับแนวทางดำเนินการทุกอย่าง
คือ ต้องเริ่มทำตั้งแต่บัดนี้หากมีความพร้อม

สรุปสาระสำคัญจากกระบวนการรับฟังความคิดเห็นคือผู้เข้าร่วมในทุกพื้นที่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการตัดสินใจ แม้จะยังมีอุปสรรคสำคัญในหลายด้าน เช่น ความพร้อมของตัวผู้หญิงเองในด้านทัศนคติและความสามารถ โอกาสและการยอมรับของสังคม ตลอดจนนโยบายและการส่งเสริมจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเมื่อมองเห็นอุปสรรคดังกล่าว เราจะสามารถสร้างมาตรการและหาแนวทางมาจัดการกับอุปสรรคนั้นๆ ได้ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

พื้นที่	ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของผู้หญิง	อุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วม ทางการเมืองของผู้หญิง	ปัจจัยส่งเสริมให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วม ทางการเมือง
จังหวัดเชียงราย	คุณสมบัติของผู้หญิงที่มีความ ละเอียดรอบคอบ อดทน และ ไม่ชอบใช้ความรุนแรง เชิงหลักการ : เป็นตัวแทนทางการเมือง อย่างเป็นธรรม	อุปสรรคภายใน : ความไม่ชอบ สนใจการเมือง ขาดความเชื่อมั่น ขาดภาวะผู้นำ มีภาระหน้าที่ต้อง ดูแลครอบครัว อุปสรรคภายนอก : ไม่ได้รับการ ยอมรับจากสังคม และโครงสร้าง ทางการเมือง พรรคการเมือง กฎหมายไม่สนับสนุน	1) ส่งเสริมภาวะผู้นำ 2) เสริมสร้างการเรียนรู้ด้านการเมืองการ ปกครอง 3) มีการรวมตัวกันของผู้หญิงเพื่อเรียกร้อง สิทธิทางการเมือง โดยให้มีกฎหมายรองรับ 4) มีการรวมกลุ่ม จัดตั้งกองทุนพัฒนา บทบาทสตรีทางการเมือง 5) พรรคการเมืองให้การสนับสนุน
จังหวัดนครศรีธรรมราช	คุณสมบัติของผู้หญิงที่มีความ รอบคอบ ละเอียด อ่อนโยน ซื่อตรง มีมุมมองที่หลากหลาย เข้าใจความแตกต่างทั้งหญิงและ ชาย	อุปสรรคภายใน : ความไม่ชอบ สนใจการเมือง ขาดความเชื่อมั่น มีภาระหน้าที่ต้องดูแลครอบครัว อุปสรรคภายนอก : ไม่ได้รับ การยอมรับจากสังคม และพรรค การเมืองไม่สนับสนุน	1) เสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิง 2) นโยบายของรัฐให้การสนับสนุน 3) เสริมสร้างการมีจิตอาสา ทำงานเพื่อ สาธารณะ 4) ครอบครัวให้การสนับสนุนและคอยให้ กำลังใจ
จังหวัดอุตรธานี	คุณสมบัติของผู้หญิงที่อ่อนโยน ลด ความขัดแย้ง มีความละเอียด รอบคอบ สังคมได้รับการยอมรับจากต่าง ประเทศเรื่องความเท่าเทียมกัน	อุปสรรคภายใน : ขาดความเชื่อมั่น มีภาระหน้าที่ต้องดูแลครอบครัว อุปสรรคภายนอก : ไม่ได้รับ การยอมรับจากสังคม	1) ครอบครัวและสังคมให้การสนับสนุน 2) เสริมสร้างภาวะผู้นำ 3) พัฒนาศักยภาพของผู้หญิง ให้ศึกษา หาความรู้เพิ่มมากขึ้น 4) ภาครัฐให้การส่งเสริม โดยการออก กฎหมายที่เกี่ยวข้อง หาตัวแบบผู้หญิงที่ ประสบความสำเร็จและประชาสัมพันธ์เพื่อ กระตุ้นให้ผู้หญิงสนใจการเมืองมากขึ้น
จังหวัดชัยนาท	คุณสมบัติของผู้หญิงที่ละเอียด รอบคอบ มีคุณธรรม ลดความ ขัดแย้งได้	อุปสรรคภายใน : ขาดความเชื่อมั่น ขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีภาระหน้าที่ต้องดูแล ครอบครัว ไม่มีงบประมาณ อุปสรรคภายนอก : ไม่ได้รับ การยอมรับจากสังคม	1) มีกฎหมายและนโยบายรองรับ โดยคำนึง ถึงสัดส่วนหญิงชาย 2) อบรมให้ความรู้ด้านการเมือง กฎหมาย คุณธรรม 3) เปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงได้แสดงความสามารถ 4) ส่งเสริมจิตอาสาและอุดมการณ์ ทางการเมือง

จากตารางสรุปที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่าอุปสรรค
ส่วนใหญ่มาจากลักษณะส่วนตัวของผู้หญิง ซึ่งส่งผลต่อ
การยอมรับของสังคม โดยการที่จะลดอุปสรรคเหล่านั้น
ได้คือ ต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิงให้เด่นชัด
มากขึ้น อีกทั้งต้องมีนโยบาย หรือกลไกในสังคมให้การ
สนับสนุน ทั้งนี้ จะนำเสนอถึงแผนปฏิบัติการเพื่อ

เสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิงเพื่อผลักดันเข้าสู่
เส้นทางการเมืองในลำดับต่อไป

4. แผนยุทธศาสตร์และร่างแผนปฏิบัติการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการตัดสินใจ

แผนยุทธศาสตร์และร่างแผนปฏิบัติการนี้เกิดขึ้นจากการทบทวนและสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับกระบวนการแบบมีส่วนร่วมจากเวทีรับฟังความคิดเห็นขึ้นเป็นร่างแผนปฏิบัติการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการตัดสินใจขึ้น จากนั้นนำร่างแผนเข้าสู่การพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ในเวทีผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านการสร้างเสริมศักยภาพสตรี แล้วปรับปรุงจนออกมาเป็นแผน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

แผนปฏิบัติการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพและการสร้างภาวะผู้นำ: มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพและสร้างความพร้อมให้แก่ผู้หญิงในด้านความรู้ ทักษะ

ทัศนคติ รวมถึงสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา และเพื่อสร้างภาวะผู้นำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับจากสังคม

2) ยุทธศาสตร์การสร้างกลไกเสริมบทบาทของผู้หญิงและการขับเคลื่อนกลไก: มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักประกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับผู้หญิงผ่านกลไกด้านกฎหมาย พรรคการเมือง หน่วยงานภาครัฐและองค์กรอื่น และเพื่อขับเคลื่อนกลไกต่างๆ ที่จะช่วยเสริมบทบาทของผู้หญิง

3) ยุทธศาสตร์การสื่อสารความสำเร็จและการสร้างเครือข่าย: มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความสามารถและความสำเร็จของผู้หญิง และเพื่อสร้างเครือข่ายองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับผู้หญิง

โดยแต่ละยุทธศาสตร์มีการระบุกลยุทธ์ มาตรการ/วิธีดำเนินการ ตัวชี้วัดผลสำเร็จ กลุ่มเป้าหมาย และผู้รับผิดชอบดำเนินการไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้แผนดังกล่าวสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม รายละเอียดดังนี้

แผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงทางการเมืองและการตัดสินใจ

ประเด็นยุทธศาสตร์ : 1 การพัฒนาศักยภาพและการสร้างภาวะผู้นำ

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาศักยภาพและสร้างความพร้อมให้แก่ผู้หญิงในด้านความรู้ ทักษะ ทักษะทัศนคติ รวมถึงสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา
 2. เพื่อสร้างภาวะผู้นำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับจากสังคม

กลยุทธ์	มาตรการ/วิธีการดำเนินการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ/ยุทธวิธี	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบดำเนินการ
1. การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้หญิง	1.1 ส่งเสริมการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อให้ผู้หญิงมีโอกาสได้เรียนรู้ 1.2 ให้ความรู้เรื่องการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาตินแก่นักเรียน นักศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงอุดมศึกษานักเรียน 1.3 ให้ความรู้เรื่องสิทธิและความเสมอภาคแก่เด็ก/เยาวชนเริ่มตั้งแต่ในโรงเรียน 1.4 ออกแบบ/จัดทำหลักสูตรการศึกษาอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมือง งบประมาณ โครงการ และกองทุนต่างๆ ให้แก่ผู้หญิง	1. ผู้นำหญิงในระดับชุมชนท้องถิ่นมีส่วนเพิ่มขึ้น	1. กลุ่มสตรีที่มีความสนใจด้านการเมือง พร้อมเข้าร่วมร่วมทางการเมือง 2. กลุ่มเยาวชนที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาขึ้นเป็นผู้ผู้นำในอนาคต	1. กระทรวงศึกษาธิการ 2. กระทรวงมหาดไทย 3. สำนักนายกรัฐมนตรี 4. สภาพัฒนาการเมือง 5. สถาบันพระปกเกล้า 6. องค์กรเกี่ยวกับสตรี
2. การสร้างจิตสำนึกทัศนคติ และสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนา	ตนเอง (ตัวผู้หญิงเอง) 2.1 ผู้หญิงมีการพัฒนาตนเอง มีจิตอาสา มีความตระหนักและมีใจรักที่จะเข้ามาทำงานเพื่อชุมชน สังคมส่วนรวม และประเทศ 2.2 สร้างประชาธิปไตยในครอบครัวก่อน โดยให้พ่อแม่ เป็นแบบอย่างที่ดี รับผิดชอบรับความคิดเห็นของลูก 2.3 ส่งเสริมให้ลูกมีประสบการณ์ตรงในทางการเมือง เช่น พาไปเลือกตั้งหรือร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้าน	1. ผู้นำหญิงในระดับชุมชนท้องถิ่นมีส่วนเพิ่มขึ้น 2. สมาชิกชุมชนซึ่งเป็นผู้หญิงมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมากขึ้น 3. มีอาสาสมัครเข้าร่วมทำงานเพื่อชุมชน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น 4. มีการยอมรับและเปิดโอกาสจากครอบครัวและสังคมให้ผู้หญิงได้แสดงความคิดเห็น	1. กลุ่มสตรีที่มีความสนใจด้านการเมือง พร้อมเข้าร่วมร่วมทางการเมือง 2. กลุ่มเยาวชน คนรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาขึ้นเป็นผู้ผู้นำในอนาคต 3. ทุกระดับครอบครัวในชุมชน	1. กระทรวงศึกษาธิการ 2. กระทรวงมหาดไทย 3. สำนักนายกรัฐมนตรี 4. สภาพัฒนาการเมือง 5. สถาบันพระปกเกล้า 6. องค์กรเกี่ยวกับสตรี 7. พรรคการเมือง 8. ผู้บังคับการต่าง ๆ

กลยุทธ์	มาตรการ/วิธีการดำเนินการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ/ยุทธวิธี	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบดำเนินการ
	<p>โรงเรียน/สถานศึกษา</p> <p>2.4 การปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการเมือง หรือการเป็นนักการเมืองที่ดี ตั้งแต่ตัวเยาว์</p> <p>2.5 พัฒนาหลักสูตรและการอบรม เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้หญิง เช่น เรื่องคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงเรียนรู้การมีจิตอาสา</p> <p>2.6 พัฒนาศักยภาพโดยสร้างจิตสำนึกเรื่องความเป็นพลเมืองให้แก่ผู้หญิง</p> <p>2.7 สร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่เรื่องความเท่าเทียม โดยปลูกฝังตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน สังคม</p> <p>ชุมชน/สังคม</p> <p>2.8 จัดกิจกรรม/รณรงค์เพื่อปรับทัศนคติทั้งหญิงและชายให้ยอมรับการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของผู้หญิงเพื่อขจัดวัฒนธรรมและความเชื่อเก่าๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่การเมืองของผู้หญิง</p> <p>2.9 จัดกิจกรรม/รณรงค์เพื่อปรับทัศนคติให้คนในครอบครัวยอมรับเชื่อมั่นและให้ออกาสตรีเข้าสู่การเมือง</p> <p>2.10 ส่งเสริมให้ผู้หญิงร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม ถ้าแสดงความคิดเห็น ถ้าแสดงออกภายใต้บริบทของสังคมวัฒนธรรมที่มีคุณธรรม จริยธรรม ร่วมดำเนินการโดยสถานศึกษา วัด ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น</p> <p>2.11 พัฒนาหลักสูตรและการอบรมเรื่องการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ชุมชน</p>			

กลยุทธ์	มาตรการ/วิธีการดำเนินการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ/ยุทธวิธี	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบดำเนินการ
3. การพัฒนาภาวะผู้นำ	3.1 ส่งเสริมการร่วมกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อฝึกคุณลักษณะด้าน การเป็นผู้นำ 3.2 ส่งเสริมให้มีผู้นำที่เป็นผู้หญิงในสถานศึกษา 3.3 สร้างศักยภาพและกระตือรือร้นของผู้หญิงในชุมชนด้วย การเปิดเวทีพูดคุยประเด็นใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง เพื่อรับรู้ปัญหา ของกันและกัน เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้แสดงความสามารถในการ วิเคราะห์แลกเปลี่ยนความคิดเห็น/แก้ปัญหา 3.4 สร้างศักยภาพและกระตือรือร้นของผู้หญิงในองค์กร ต่างๆ โดยการเปิดเวทีให้ผู้หญิงในอาชีพต่างๆ มีพื้นที่พูดคุยถึงปัญหา ในองค์กร และนำไปสู่การแก้ไขเชิงนโยบายและการปฏิบัติ 3.5 จัดฝึกอบรมเพื่อปรับทัศนคติของผู้หญิงเองให้กล้าพูด กล้า หัวตั้งในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และกล้าที่จะลงนามแข่งขัน	1. ผู้นำหญิงใน ระดับ โรงเรียนมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น 2. ผู้หญิงในชุมชน/ ท้อง ถิ่น/องค์กรต่างๆ มีความ มั่นใจในตัวเองมากขึ้นและมี ส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็นมากขึ้น	1. กลุ่มเยาวชน คนรุ่นใหม่ ที่มีศักยภาพ สามารถ พัฒนาขึ้นเป็นผู้นำใน อนาคต 2. กลุ่มสตรีที่มีความสนใจ ด้านการเมือง พร้อมเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมือง	1. กองทุนพัฒนาบทบาท สตรี 2. องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น 3. กระทรวงศึกษาธิการ 4. สถานศึกษา 5. ชุมชน
4. การเสริมทักษะและ พัฒนาศักยภาพ	4.1 พัฒนาบุคลิกภาพโดยมีองค์กรในการพัฒนา/จัดการเป็น การเฉพาะ 4.2 พัฒนาทักษะการใช้ภาษาที่เหมาะสมเพื่อการสื่อสารและการพูด ในที่สาธารณะ 4.3 พัฒนากล้องภาษาต่างประเทศ 4.4 พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีเพื่อให้เห็นต่อการเปลี่ยนแปลง 4.5 ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้แสดงความสามารถในเวทีนานาชาติ	1. ผู้นำหญิงระดับแนวหน้า มีศักยภาพโดดเด่นขึ้น 2. มีผู้นำหญิง (คนใหม่) เพิ่มขึ้นทุกปี	1. ผู้นำหญิงที่ได้รับ การยอมรับในสาขาวิชา ต่างๆ	1. กองทุนพัฒนาบทบาท สตรี 2. หน่วยงานภาครัฐ 3. องค์กรพัฒนาเอกชน 4. หน่วยงานภาคเอกชน

ประเด็นยุทธศาสตร์ : 2 การสร้างกลไกเสริมบทบาทของผู้หญิงและการขับเคลื่อนกลไก

- วัตถุประสงค์ 1. เพื่อสร้างหลักประกันการมีส่วนร่วมทางทางการเมืองให้กับผู้หญิงผ่านกลไกด้านกฎหมาย พรรคการเมือง หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรอื่น
2. เพื่อขับเคลื่อนกลไกต่างๆ ที่จะช่วยเสริมบทบาทของผู้หญิง

กลยุทธ์	มาตรการ/วิธีการดำเนินการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ/ยุทธวิธี	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบดำเนินการ
1. การสร้างหลักประกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับผู้หญิงผ่านกลไกด้านกฎหมาย	<p>1.1 แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้สิทธิพิเศษผู้หญิงสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งโดยอิสระ ไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง</p> <p>1.2 กลุ่มผู้หญิงรวมตัวกันยกกรกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ บทบาทของผู้หญิงทางการเมืองอย่างชัดเจน</p> <p>1.3 ออกกฎหมายที่ระบุการอุดหนุนงบประมาณเพื่อส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเมืองและกฎหมายสำหรับผู้หญิง</p> <p>1.4 ออกกฎหมายกำหนดสัดส่วนของผู้หญิงในการเมืองทุกระดับให้ชัดเจนและมีสภาพบังคับ พร้อมกำหนดบทลงโทษหากไม่ปฏิบัติตาม</p> <p>1.5 จัดตั้งองค์กรอิสระด้านสตรีซึ่งทำหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของสตรีในด้านการเมือง เพื่อให้พร้อมเข้าสู่การเมืองเป็นนักการเมืองหญิงมืออาชีพ กำหนดโครงสร้างองค์กรสตรีทางการเมืองให้สอดคล้องกันตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น</p>	<p>1. มีการรวมตัวกันของนักวิชาการ /NGOS/ นักการเมือง/กลุ่ม/เครือข่าย/องค์กรที่ทำงานด้านผู้หญิง</p> <p>2. มีการณรงค์และสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนบทบาทของผู้หญิงทางการเมือง</p> <p>3. กลุ่มตามข้อ 1 และ 2 มีการเข้าชื่อเสนอกฎหมายร่วมกัน</p>	<p>1. กลุ่มสตรีที่มีความสนใจ</p> <p>2. ผู้ออกกฎหมาย</p> <p>3. NGOS</p> <p>4. นักการเมือง</p> <p>5. องค์กรที่ทำงานด้านผู้หญิง</p>	รัฐสภา
2. การสร้างหลักประกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับผู้หญิงผ่านกลไกพรรคการเมือง	<p>2.1 พรรคการเมืองควรประกาศเจตนารมณ์ที่จะสนับสนุนให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางการเมือง โดยกำหนดเป็นนโยบายพรรคและประกาศให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน</p> <p>2.2 พรรคการเมืองทุกพรรคต้องกำหนดสัดส่วนผู้หญิงในระบอบบัญชีรายชื่อ (PARTY LIST)</p> <p>2.3 พรรคการเมืองควรมีกำหนดสัดส่วนงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจาก กทต. เพื่อใช้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมบทบาทผู้หญิงด้านการเมือง เช่น ร้อยละ 5 ของงบประมาณบริหารพรรค</p> <p>2.4 ส่งเสริม/สนับสนุนให้มีพรรคการเมืองสตรี</p>	<p>1. มีสัดส่วนของผู้หญิงในบัญชีรายชื่อผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองต่างๆ เพิ่มขึ้น</p>	<p>1. พรรคการเมือง</p> <p>2. สมาชิกพรรคการเมือง</p> <p>3. องค์กรต่างๆ เกี่ยวกับผู้หญิง</p>	<p>1. พรรคการเมือง</p> <p>2. สมาชิกพรรคการเมือง</p> <p>3. องค์กรต่างๆ เกี่ยวกับผู้หญิง</p>

กลยุทธ์	มาตรการ/วิธีการดำเนินงาน	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ/ยุทธวิธี	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบดำเนินการ
<p>3. การสร้างหลักประกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับผู้หญิงผ่านการทำงานเคลื่อนหน่วยงานภาครัฐและองค์กรอื่น</p>	<p>3.1 หน่วยงานภาครัฐ ทั้งระดับท้องถิ่นและส่วนกลางต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน โครงการ รวมถึงขั้นตอนดำเนินการและตรวจสอบกระบวนการต่าง ๆ ด้วย</p> <p>3.2 การจัดตั้งคณะทำงานระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ต้องคำนึงถึงสัดส่วนหญิง/ชายด้วย เช่น กำหนดให้ผู้หญิงไม่น้อยกว่า 1 ใน 3</p> <p>3.3 กำหนดโครงสร้างองค์กรสตรีทางการเมืองโดยมีเงื่อนไขให้สอดคล้องและระดับท้องถิ่นระดับชาติ</p> <p>3.4 สร้างกลไกให้ กทต. หรือองค์กรอื่น สามารถจัดสรรงบประมาณหรือเป็นแหล่งเงินทุนสนับสนุนผู้หญิงที่ลงสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่สังกัดพรรคการเมืองได้</p> <p>3.5 บูรณาการการทำงานของหน่วยงาน กลุ่ม หรือองค์กรต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้หญิงให้มีความสอดคล้องกันและทำงานเชิงนโยบายมากขึ้น (โดยไม่จำเป็นต้องตั้งองค์กรใหม่)</p> <p>3.6 ส่งเสริมและผลักดันผู้หญิงที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีศักยภาพให้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น</p> <p>3.7 จัดทำบัญชีรายชื่อผู้หญิงที่มีความสามารถ และศักยภาพในด้านต่างๆ เพื่อให้พรรคการเมืองนำไปพิจารณาและตัดสินใจเชิญเข้าเป็นสมาชิกพรรคและลงสมัครรับเลือกตั้ง</p> <p>3.8 สร้างกลไกรองรับกฎหมายระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยลงนามเป็นภาคีสัญญา เช่น อนุสัญญา CEDAW</p>	<p>1. ผู้หญิงได้รับโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงานของหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น</p> <p>2. มีสัดส่วนของผู้หญิงในคณะทำงาน ชุดต่างๆ เพิ่มขึ้น</p> <p>3. มีการรวมตัวของกลุ่มองค์กรผู้หญิง ทำงานเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งขึ้น</p> <p>4. มีผู้นำท้องถิ่น/นักการเมืองผู้หญิงเข้ามาทำงานเพื่อชุมชน สังคม ประเทศเพิ่มขึ้น</p> <p>5. มีบัญชีรายชื่อผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถ และศักยภาพในด้านต่างๆ</p> <p>6. มีกลไกที่เป็นรูปธรรมรองรับอนุสัญญา CEDAW</p>	<p>1. กลุ่มผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาส</p>	<p>1. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์</p> <p>2. กระทรวงมหาดไทย</p> <p>3. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น</p> <p>4. องค์กรต่างๆ เกี่ยวกับผู้หญิง</p> <p>5. ชุมชน</p>

ประเด็นยุทธศาสตร์ : 3 การสื่อสารความล้ำเลิศและการสร้างเครือข่าย
 วัตถุประสงค์ 1. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความสามารถและความล้ำเลิศของผู้หญิง
 2. เพื่อสร้างเครือข่ายองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับผู้หญิง

กลยุทธ์	มาตรการ/วิธีการดำเนินการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ/ยุทธวิธี	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบดำเนินการ
1. การรวบรวมสร้างฐานข้อมูลและสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำหญิงที่ประสบความสำเร็จ 1.1 รวบรวมข้อมูลและสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำหญิงที่ประสบความสำเร็จให้เป็นต้นแบบแก่ผู้หญิงคนอื่น ๆ 1.2 ประชาสัมพันธ์ข้อมูล และความสำคัญของกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยลงนามเป็นภาคีสัญญาให้ประชาชนทราบ เช่น สิทธิของผู้หญิง การบริการสาธารณะที่จัดให้ผู้หญิงโดยเฉพาะ และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ หรือ CEDAW เป็นต้น	1. มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำหญิงที่ประสบความสำเร็จในสาขาวิชาต่างๆ 2. มีฐานข้อมูลความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้หญิง	1. กลุ่มผู้หญิงที่สนใจเข้าสู่เส้นทางการเมือง 2. นักวิชาการ	1. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2. องค์กรต่างๆ เกี่ยวกับผู้หญิง 3. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี 4. นักวิชาการ	
2. การสื่อสารความล้ำเลิศเพื่อสร้างแรงจูงใจ 2.1 ค้นหาผู้หญิงที่มีคุณภาพและมีผลงานชัดเจนในทุกระดับเพื่อเป็นต้นแบบ/ตัวอย่างที่ดี ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง นักการเมืองหญิง นักวิชาการ หรือผู้รู้ด้านอื่นๆ 2.2 ถอดบทเรียนการทำงานหรือเส้นทางสู่ความสำเร็จของผู้นำหญิงที่ได้รับยกย่องเพื่อเป็นแนวทางการสำหรับบุคคลอื่น รวมถึงเผยแพร่ให้ทุกคนได้ทราบผ่านสื่อหลากหลาย 2.3 ทำรายการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจและแรงผลักดันให้ผู้หญิงสนใจเข้าร่วมทางการเมืองมากขึ้น 2.4 ประชาสัมพันธ์และสื่อสารบทบาท ความสามารถของผู้หญิงที่ทำประโยชน์ทางการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่น 2.5 จัดกิจกรรมยกย่อง เชิดชู ให้รางวัลแก่ผู้นำหญิงในสายงานต่างๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจ โดยการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรสตรี 2.6 ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการขับเคลื่อนเกี่ยวกับผู้หญิงให้สังคมได้รับทราบ 2.7 รมรณรงค์ให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ และกำจัดอุปสรรคของการเข้าสู่การเมืองของผู้หญิง อันเกิดจากความคิดเก่าๆ เช่น ผู้หญิงที่ดีต้องอยู่กับैयाเข้ากับเรือน การเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย	1. มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำหญิงที่ประสบความสำเร็จในสาขาวิชาต่างๆ 2. มีข้อมูลเส้นทางสู่ความสำเร็จของผู้นำหญิงเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ 3. มีสื่อ มีรายการ มีกิจกรรมยกย่องผลงานของผู้หญิง	1. กลุ่มผู้หญิงที่สนใจเข้าสู่เส้นทางการเมือง 2. ประชาชน	1. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2. องค์กรต่างๆ เกี่ยวกับผู้หญิง 3. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี 4. นักวิชาการ 5. สื่อมวลชน	

กลยุทธ์	มาตรการ/วิธีการดำเนินการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ/ยุทธวิธี	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบดำเนินการ
3. การสร้างเครือข่ายและช่องทางการสื่อสาร	<p>3.1 ผู้หญิงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่ม/องค์กร และเครือข่ายผู้นำหญิงเพื่อเชื่อมโยงความรู้และพัฒนาศักยภาพร่วมกัน</p> <p>3.2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีกิจกรรมกล้าเผชิญปัญหาศึกษาจากประสบการณ์ผู้อื่น</p> <p>3.3 สร้างช่องทางสื่อสารที่เหมาะสมภายในชุมชน เพื่อให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมพูดคุย รับรู้รับฟังปัญหาซึ่งกันและกัน รวมถึงประชาสัมพันธ์ช่องทางสื่อสารนี้ให้ทราบทั่วกัน</p>	<p>1. มีเครือข่ายผู้หญิงที่ทำงานร่วมกันในระดับชุมชน ภา ค ประเทศภูมิภาค และนานาชาติ</p> <p>2. มีเวทีให้ผู้หญิงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้</p>	<p>1. กลุ่มผู้หญิงที่สนใจเข้าสู่เส้นทางการเมือง</p> <p>2. องค์กรต่างๆ เกี่ยวกับผู้หญิง</p> <p>3. ประชาชน/ชุมชน</p>	<p>1. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี</p> <p>2. องค์กรต่างๆ เกี่ยวกับผู้หญิง</p> <p>3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>4. ชุมชน/สมาชิกชุมชน</p>

5. หลักสูตรการพัฒนาผู้หญิงเพื่อยกระดับความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตัดสินใจ

จากการทบทวนหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงของประเทศต่างๆ รวมถึงหลักสูตรในประเทศไทยที่เคยมีการจัดขึ้นในหลายหน่วยงาน พบว่าหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงในประเทศกายอานา (National Democratic Institute for International Affairs, 2013) และหลักสูตรการฝึกอบรมของประเทศยูกันดา (The Centre for Women in Governance, 2009) ซึ่งเน้นผลลัพธ์การค้นหาค้นหาตนเอง นำไปสู่การรู้จักและเข้าใจความต้องการและความจำเป็นของตัวเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาในทักษะเฉพาะที่จำเป็น นอกจากนี้ยังเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น เมื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงจึงเกิดเป็นหลักสูตรที่จะมีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพราะใช้ระยะเวลาการอบรมสั้นสามารถสลับเนื้อหากการอบรมในแต่ละหน่วยได้ภายในระยะเวลาการจัดอบรมของหลักสูตร โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมี 3 ข้อ คือ 1) เพื่อให้ผู้ที่กำลังลงสมัครเพื่อรับเข้าเป็นตัวแทนประชาชน เกิดความตระหนักให้ความสำคัญต่อการเป็นตัวแทนประชาชนในการทำหน้าที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งทางการเมือง 2) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการปกครองท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ระหว่างการบริหารงานส่วนกลาง ภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และ 3) เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาภาวะผู้นำอันได้แก่ ทักษะการสื่อสารทางการเมือง หลักจรรยาบรรณของนักการเมืองที่ดี การเป็นพลเมืองที่ดี การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการตัดสินใจ รวมถึงการบริหารจัดการด้านสาธารณะ ทั้งนี้ ความมุ่งหวังของหลักสูตรดังกล่าวเพื่อเพิ่มสัดส่วนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงให้มากขึ้น และเป็นผู้หญิงที่มีคุณสมบัติและศักยภาพของการเป็นตัวแทนประชาชนที่ดี โดยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ

1. ให้ผู้เข้าร่วมได้รับการเสริมสร้างในการเป็นตัวแทนอย่างมีศักยภาพ นำไปสู่สัดส่วนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงเพิ่มขึ้น
2. ผู้หญิงที่กำลังลงสมัครรับเลือกตั้งออกมาให้ความสำคัญของการเป็นตัวแทนประชาชนเพิ่มขึ้น
3. ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการบริหารบ้านเมือง ทักษะของผู้นำ รวมถึงสามารถนำสิ่งที่ได้อบรมไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชนของตน
4. ผู้เข้าอบรมได้เตรียมความพร้อมในการพัฒนาทักษะและคุณสมบัติที่พรรคการเมืองต้องการ
5. พรรคการเมืองได้ผู้ที่มีคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถ ทักษะต่างๆ ที่ต้องการ

ผลลัพธ์ที่ควรกำหนดไว้ให้ชัด คือ การมี Road Map ของผู้หญิงที่มีศักยภาพ โดย ผู้หญิงสามารถประเมินและวางแผนตนเองในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งนำไปสู่การได้รับการเลือกตั้งในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น และสังคมเกิดการยอมรับและสนับสนุนบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงให้เท่าเทียมกันกับผู้ชายเพิ่มขึ้น โดยให้กลมกลืนเข้าไปสังคมและวัฒนธรรมในอดีตที่ถูกปลูกฝังให้เป็นหน้าที่ของผู้ชาย

นอกจากนี้ควรมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมเพื่อให้สามารถใช้เป็นเกณฑ์คัดเลือกผู้อบรม โดยควรให้ผู้เข้ารับการอบรมต้องทำการส่งใบสมัครเพื่อเข้าร่วม เป็นผู้ที่ จะเข้ารับการสมัครและลงแข่งขันการเมืองท้องถิ่น และการเมืองในระดับชาติ โดยมีเกณฑ์คัดเลือกใบสมัครจากหลักสูตร

จากการสังเคราะห์หลักสูตรการจัดการอบรมในการยกระดับการมีส่วนร่วมของผู้หญิงทางการเมืองและการตัดสินใจจากทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยพิจารณาวัตถุประสงค์ของการอบรม และกลุ่มเป้าหมาย

ข้างต้นแล้ว พบว่า เนื้อหาหลักสูตรและเทคนิคต่างๆ ที่สามารถประยุกต์นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการอบรมเพื่อการยกระดับการมีส่วนร่วมของผู้หญิงใน

ทางการเมืองและการตัดสินใจที่เหมาะสมสำหรับบริบทของประเทศไทย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

วันที่/ ช่วงเวลา	หน่วยการเรียนรู้	เทคนิค วิธีการ เครื่องมือ	วิทยากร
วันที่ 1 08.30 -09.00 น. (1 ชม.)	กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์		
09.00 – 12.00 น. (3 ชม.)	1. การสร้างความตระหนักและการให้ความสำคัญต่อการเป็นตัวแทน/ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งทางการเมือง	- Workshop - สรุปร - VDO (ให้กำลังใจ ไม่เกิน 12 นาที)	วิทยากรผู้ชำนาญการ
13.00 – 15.00 น. (2 ชม.)	2. ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองไทย (ระดับชาติและท้องถิ่น) และการเป็นตัวแทน	- บรรยาย สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	
15.15 – 17.00 น. (1 ชม. 45 นาที)	3. การสร้างความตระหนักของการเป็นผู้นำทางการเมืองยุคใหม่ (การสื่อสาร/ คุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณ/ ทักษะการเมือง/ การตัดสินใจ/ การจัดการความขัดแย้ง)	- Workshop - สรุปร	
19.00 – 21.00 น. (2 ชม.)	4. การค้นหาปัญหาของชุมชนและเสวนาหาทางออก	- ประชาเสวนาหาทางออก	

หมายเหตุ ช่วงเวลาการอบรมสามารถปรับปรุงได้ตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยซึ่งได้ผลสรุปดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงหลักการ

- 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการตัดสินใจทุกกิจกรรม ทุกขั้นตอน ไม่ใช่เรื่องที่จะดำเนินการเฉพาะกับกลุ่มผู้หญิง แต่

จำเป็นต้องให้ทั้งหญิงและชายเข้ามามีส่วนร่วมพร้อมกัน เพื่อให้เกิดการรับฟังเหตุผลของการมีความคิดเห็นที่แตกต่างและนำไปสู่การยอมรับซึ่งกันและกันได้

- 2) นำแนวทางการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างหญิง ชาย และเสริมพลังให้กับผู้หญิงมาสู่การปฏิบัติให้เป็นจริงเพราะเป็นประเด็นระดับนานาชาติที่มีข้อตกลงระหว่างประเทศ คือ

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention On Elimination Of All Forms Of Discrimination Against Women: CEDAW) เป็นกติกาที่ชัดเจน และทุกประเทศที่มีเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา จะเกิดเป็นพันธสัญญาที่ต้องรับผิดชอบ ด้วยข้อบังคับดังกล่าว ประเทศไทยซึ่งมีเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา โดยการภาคยานุวัติมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน 2528 จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่ต้องรับรู้และปฏิบัติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการรณรงค์ในเรื่องนี้ให้ชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) รัฐบาลควรพิจารณาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างหญิง ชาย และเสริมพลังให้กับผู้หญิง ให้มีความสอดคล้องและเป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)
- 2) รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับประเด็นการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างหญิง ชาย ทั้งในเชิงนโยบาย และการปฏิบัติโดยปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง โดยปรับปรุงกฎหมายให้ผู้หญิงได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ให้เป็นรูปธรรม เช่น กำหนดสัดส่วน
- 3) รัฐบาลควรมีนโยบายในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิง ในทางการเมืองและการตัดสินใจ เพื่อช่วยให้หน่วยงานรับผิดชอบหลักสามารถดำเนินการบรรลุผลสำเร็จได้ โดยสนับสนุนทางทรัพยากรต่างๆ ให้เหมาะสม
- 4) สำหรับประเทศไทยพรรคการเมืองเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียสำคัญที่ผู้กำหนดนโยบายในระดับต่างๆ จะต้องเข้ามาเป็นแนวร่วมเพื่อการส่งเสริมและพัฒนา

ผู้หญิงให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองและการตัดสินใจ เพราะพรรคการเมืองเป็นองค์กรสนับสนุนหลักของนักการเมืองในบริบทประเทศไทย

3. ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร

- 1) จัดให้มีกลไกในการประสานงานของหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักกับหน่วยงานสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน เพื่อบูรณาการองค์ความรู้และเทคนิควิธีการในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการพัฒนาผู้นำ และการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการตัดสินใจให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม
- 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้รูปแบบการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการตัดสินใจในระดับท้องถิ่น พร้อมๆ กับผลักดันและหาแนวทางการพัฒนา Module ในสถาบันพัฒนาผู้บริหารระดับสูง เพื่อเตรียมผู้บริหารและนักการเมือง โดยหลักสูตรดังกล่าวควรจัดทำในส่วนหลัก ขณะที่ควรคัดเลือกวิทยากรจากพรรคการเมืองที่มีประสบการณ์ตรง ซึ่งจะก่อให้เกิดการรู้จักกันระหว่างผู้หญิงที่เข้าร่วมและพรรคการเมืองซึ่งมีส่วนอย่างมากในการคัดเลือกคนเข้าเป็นตัวแทนพรรค
- 3) หน่วยงานที่จะนำแผนปฏิบัติการไปใช้ในการขับเคลื่อนควรจัดทำ Mapping ตัวแสดงที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนทั้งในแง่องค์การ กระบวนการและตัวบุคคล โดยพิจารณาจากอำนาจ (Authorize) ความเชี่ยวชาญ (Expertize) และการดำเนินการที่ทำให้เกิดทิศทางเดียวกัน
- 4) ควรมีการกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ หรือนำ Module ไปใช้ ซึ่งต้องอาศัยหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) เข้าไปทำหน้าที่ในลักษณะที่เลี้ยง (Coaching) แล้วค่อยปล่อยให้หน่วยงานดำเนินการเองในระยะต่อมา

4. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

1) ควรมีการวิจัยติดตามประเมินผล และวิเคราะห์ถึงปัจจัยความสำเร็จและประเด็นที่ยังเป็นอุปสรรค

ของการนำแผนปฏิบัติการพัฒนาผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการตัดสินใจไปใช้ปฏิบัติ

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบมาตรการในแผนปฏิบัติการที่ได้ผล เปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียนและเอเชีย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จური วิจิตรวาทการ และคณะ. (2553). รายงานการวิจัย การศึกษาแนวทางส่งเสริม การบูรณาการมิติหญิง ชาย เพื่อการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และศูนย์สาธารณสุขประโยชน์และประชาคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ถวิลวดี บุรีกุล และปัทมา สุภก่าปัง. (2544). ผู้หญิงไทยกับการเมืองหลังการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- ทิตา ณ นคร และคณะ. (2545). ผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ : บันทึกการเดินทางสู่ความเสมอภาค. กรุงเทพฯ : เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ.
- พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ และอลงกรณ์ คุตระกุล. (2549). โครงการศึกษาข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2556). ทศวรรษ : ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สมสุดา ผู้พัฒน์ และ จุฬารัตน์ วัฒนะ. (2556). บทบาทสตรีกับพื้นที่ทางการเมือง โครงการติดตามและประเมินผล การดำเนินงานด้านสตรีและครอบครัว. สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุธีรา วิจิตรานนท์ และเมทินี พงษ์เวช. (2546). มิติหญิงชายในด้านการเมืองและการบริหาร. สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. บริษัท เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2555). รายงานสรุปผลการอบรมเพิ่มทักษะการบริหารงานแก่ สมาชิก อบต. เทศบาลสตรี ใน 76 จังหวัด.

ภาษาอังกฤษ

- Cattleya, Leya. (2010). Review of Increasing Women’s Political Participation and Strengthening Good Governance in Indonesia Program. The Asia Foundation’s program funded by the Royal Norwegian Embassy, Jakarta.
- Chege, R. (n.d.). A Curriculum for the training of trainers in gender mainstreaming. Nairobi, Kenya: African Women’s Development and Communication Network By IMAGEMATE.
- Dahlerup, Drude, (2008). “Gender Quotas in Politics: Empowerment from Above or from Below?” In Women’s Political Participation and Representation in Asia: Obstacles and Challenges, edited by Iwanaga, Kazuki. Copenhagen: NIAS Press.
- Farzana Bari. (2005). Women’s Political Participation: Issues and Challenges. Division for the Advancement of Women (DAW), United Nation. Bari .2005, pp. 3-5.

Iwanaga, Kazuki. (2008). **Women's Political Participation and Representation in Asia: Obstacles and Challenges**. Copenhagen: NIAS Press.

Inter-Parliamentary Council. (2013). "Plan of Action to Correct Present Imbalances in the Participation of Men and Women in Political life," Inter-Parliamentary Union. Accessed April 21, 2013, <http://www.ipu.org/wmn-e/planactn.htm>.

Oliver H. Woshinsky. (1995). **Culture and Politics**. Eaglewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. pp. 106-121.

Zabaleta Kaehler, Carla, and Paula De Dios Ruiz. (2008-2009). **Gender analysis of women's political participation in 7 South-East Asian countries: Bangladesh, Cambodia, the Philippines, Indonesia, Sri Lanka, East Timor and Vietnam**. Regional Gender Programme in South-East Asia – Stage II, Enjambra Contra la Explotación Sexual and Paz y Desarrollo.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไทย

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2556). แผนปฏิบัติการ 4 ปี พ.ศ. 2555 – 2558 ฉบับทบทวนเมื่อ 21-23 มกราคม สืบค้นจาก www.women-family.go.th/wofa/modules/website/upload/article/dba9429ef6ad985bacb3379f05cd4622.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชาติ. (2556). พันธกรณีระหว่างประเทศอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ. สืบค้นจาก: <http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/index.php>.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างประเทศ

Cliveti, Minodora. (2005). "Mechanisms to ensure women's participation in decision-making." Parliament Assembly, Council of Europe. Accessed April 21, 2013, <http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileId=11068&Language=EN>.

Inter-Parliamentary Council. (1994). "Plan of Action to Correct Present Imbalances in the Participation of Men and Women in Political Life," Inter-Parliamentary Union. accessed April 21, 2013, <http://www.ipu.org/wmn-e/planactn.htm>.

IPU. (2014). Women in Politics. Available on <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

National Democratic Institute for International Affairs. (2013). Increasing Women's Political Participation Through Effective Training Programs: A Guide to Best Practices and Lessons Learned. Available on <https://www.ndi.org/files/Training-Manual-Increasing-WPP-Through-Effective-Training-Programs.pdf>.

The Centre for Women in Governance. (2009). Strengthening Women's Participation in Government and Civil Society Uganda. Available on <http://www.cewigo.org/report/strengthening-womens-participation-government-and-civil-society-uganda>

United Nations News Centre. (2013). “Women’s political participation must be accelerated through quotas – UN official,” accessed April 21, 2013,
<http://www.un.org/apps/news/story.asp?newsid=41445&cr=un>.

สัมภาษณ์

Sita Aripurnami. สัมภาษณ์โดย ถวิลวดี บุรีกุล, ปัทมา สุปก่าปึง, และรัชดี แสงมหะหมัด, Women Research Institute, 14 กันยายน 2554.